

Анна Власюк

студентка 1 курсу другого (магістерського) рівня
історичного факультету Житомирського
державного університету імені Івана Франка
(о.п. «Середня освіта. Історія»)

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ЗМІН В УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ ПЕРІОДУ НЕПУ (1921-1928 РР.)

Анотація: Стаття присвячена аналізу періодичних видань 1920-х рр., що є найбільш показовими для дослідження культурних змін українського села в період НЕПу.

Ключові слова: культура, НЕП, освіта, періодика, радянська влада, село.

Abstract: The article is devoted to the analysis of periodicals of the 1920s, which are the most indicative for the study of cultural changes in the Ukrainian village during the NEP period.

Key words: culture, NEP, education, periodicals, Soviet power, village.

Актуальні дослідження. Матеріали періодичних видань мають великий потенціал у дослідженні діяльності радянської влади у культурній сфері. Специфічною рисою цього джерела є комплексний, синтетичний характер та різна за формою інформація (документальна, поточно-хронологічна, особового характеру; мають як республіканське, так і регіональне значення) Для 1920-х рр. повсюдною є практика публікації в газетах і журналах офіційні матеріали, що різнопланова висвітлюють історію і, що важливіше для нас, публікація особистих звернень, скарг селян, які розвінчували ідеальний образ радянської влади у 1920-х рр.

Метою даної статті є аналіз джерельної бази дослідження культурних трансформацій, що відбулися в українському селі в 1920-х рр. та висвітлення їх на сторінках періодики.

Виклад основного матеріалу. Побудова соціалістичного майбутнього передбачала низку заходів для формування нового світогляду в селянському середовищі, особливої уваги набули чинники культурного розвитку, основоположними складниками якої була народна освіта та культурно-просвітня діяльність. Оскільки для українського села був характерний традиціоналізм у соціокультурному розвитку, то радянська влада намагалася перетворити освітні та культурні установи у знаряддя комуністичного переродження суспільства [1, с. 47].

Періодичні видання відмінно висвітлюють специфіку системи навчально-виховного процесу, яка будувалася на початку 1920-х рр. Газета ЦК КП(б)У і Центральної комісії незаможних селян «Селянська правда» [2], газета Херсонського Окркому КП(б)У, Окрвиконкому та Окрпрофради «Червоний селянин» [3], всеукраїнська республіканська газета «Вісті ВУЦВК» [4] показують особливу форму навчально-виховних закладів, що існували в УСРР, а саме дитячі трудові колонії та дитячі містечка. Так, за даними періодики такі заклади вміщали сотні дітей та були спрямовані на подолання дитячої безпритульності [2; 3]. Дійсно, відбулося суттєве скорочення дитячих будинків, однак стан таких закладів соціального виховання неможливо назвати задовільним [4, с. 5]. Саме періодика вказує на незадовільний санітарний стан, погане харчування,

відсутність сталого матеріального забезпечення, важку фізичну роботу, відповідно і високу захворюваність дітей та відсутність виховної роботи [3, с. 3].

Найчастіше періодичні видання місяць інформації офіційного характеру та відображають основні завдання партії. Так, газета Всеукраїнського комітету Спілки робітників освіт «Народній вчитель» [5] повідомляла населення про основні завдання партії в кампанії лікнепу та додавала розлогі статистичні відомості. З статистичних відомостей вдалось зробити висновки про високий рівень жіночої неписьменності та відсоткове співвідношення неписьмених за губерніями, які вказали на погані показники на Київщині, Волині, Харківщині тощо [5, с. 3].

Проблема формування свідомості українського селянства 1920-х рр. тісно пов'язана з реалізацією політики українізації. Одним з методів маніпулювання свідомості селянства стало впровадження культурного шефства міста над селом для надання робітничими організаціями культурної допомоги селу. Партійна періодика подавала культурне шефство як святковий парад, де поруч з робітниками та червоноармійцями селянство долучається до комуністичного способу життя. Однак, газета Волгубкому КП(б)У регіонального значення «Радянська Волинь» [6] спростовує це твердження та показує байдужість робітничого класу до селянства та в загальному підтверджує прірву між містом і селом, яку більшовики штучно намагалися приховувати.

Відомості про діяльність культурних установ на селі, зокрема сельбудів та хат-читальнь, мають як офіційний, так і особовий характер. Так, офіційна інформація міститься в періодичних виданнях «Селянська правда» [7; 8; 9]. Газета розмістила зразковий статут «Селянського Будинку», висвітлила основні його завдання, порядок обрання керівного складу та фінансування [7, с. 2]. Сельбуди отримали повноваження юридичних осіб та мали від держави низку важливих пільг [8, с. 3]. Досить поширеним явищем стало проведення на сторінках газет конкурсів найкращого сельбуду [9, с. 3]. Такі дописи слід критично аналізувати, враховуючи бажання установ показати себе з кращого боку. Все ж ми отримуємо важливі фактологічні дані про організацію гуртків, кутків, пунктів лікнепу, агітаційно-пропагандистських заходів тощо.

Поширеною формою суспільної активності селян стали замітки у газетах, які дають змогу проаналізувати стан розвитку культурно-просвітницьких установ на селі. Так, уже згадана «Радянська Волинь» [10] відображає рівень установ на Житомирщині. Зокрема, діяльність хат-читальнь позитивно сприймалася місцевим населенням, особливо, що стосувалося лікнепу серед жіночої частини населення. Серед ключових проблем, що виділяють селян це низький рівень матеріального забезпечення, до прикладу, у селі Сінгури Троянівського району Станишівське лісництво не виконало у терміни постачання твердого палива для обігріву приміщень хат-читальнь, що унеможливило діяльність установи в зимовий період. Також суттєвою проблемою була нестача приміщень для організації хат-читальнь. У селі Волосівці Чуднівського району вдалося відібрати одну кімнату у священника, але і цього було недостатньо [10, с. 5].

Висновки. Таким чином, складовою частиною дослідження культурних змін на селі в період НЕПу є матеріали періодичних видань. Публікації, які мали здебільшого офіційний характер та могли різнитися від реального становище, дають загальне уявлення про діяльність влади для виконання завдання формування комуністичного світогляду серед селянства. Зрозуміло, що використання означених матеріалів потребує критичного підходу й зіставлення з даними інших джерел.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Георгізов Г. Формування нової свідомості українського селянства (1920 – 1929 рр.). Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельн., 2015. 160 с.
2. Замість монастиря – дитяча колонія. *Селянська правда*. 1924. 19 листоп. С. 2. URL: <https://libraria.ua/issues/992/71876/> (дата звернення: 21.01.2024).
3. Трудова дитяча колонія ім. Крупської. *Червоний селянин*. 1925. 28 верес. С. 3. URL: <https://libraria.ua/issues/1132/88648/> (дата звернення: 21.01.2024).
4. Соціальне виховання на Україні в 1923 році. *Вісти ВУЦВК*. 1923. 7 листоп. С. 8. URL: <https://libraria.ua/issues/1113/88693/> (дата звернення: 21.01.2024).
5. Загальні принципи організації сітки установ лікнепу на селі. *Народній учитель*. 1925. 31 берез. С. 3. URL: <https://libraria.ua/issues/1067/80622/> (дата звернення: 03.01.2024).
6. Мало користи од такого шефства. *Радянська Волинь*. 1925. 29 січ. С. 5. URL: <https://libraria.ua/issues/948/86467/> (дата звернення: 21.01.2024).
7. Зразковий статут товариства «Селянський Будинок». *Селянська правда*. 1922. 29 верес. С. 2. URL: <https://libraria.ua/issues/992/86196/> (дата звернення: 03.01.2024).
8. Пільги Селянським Будинкам. Постанова ВУЦВК. *Селянська правда*. 1923. 14 лют. С. 3. URL: <https://libraria.ua/issues/992/86913/> (дата звернення: 03.01.2024).
9. Конкурс на найкращий Сельбуд. *Селянська правда*. 1925. 15 берез. С. 3. URL: <https://libraria.ua/issues/992/87566/> (дата звернення: 22.01.2024).
10. Хата-читальня. *Радянська Волинь*. 1924. 11 груд. С. 5. URL: <https://libraria.ua/issues/948/56073/> (дата звернення: 03.01.2024).

Марина Колесюк

*студентка 4 курсу історичного факультету
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
(о.п. «Середня освіта. Історія»)*

МОНОГРАФІЯ АГАТАНГЕЛА КРИМСЬКОГО «ІСТОРІЯ ТУРЕЧЧИНИ» (1924 Р.)

Анотація: А.Кримський (1871-1942) був видатним українським дослідником, який здійснив значний внесок у вивчення сходознавства, етнографії, археології та лінгвістики. Серед його наукового доробку важливе місце займає дослідження історії Туреччини. В однойменній монографії він прагнув всебічно висвітлити історичний шлях турецького народу.

Ключові слова: А. Кримський, монографія, історія Туреччини, османи, Османська імперія, сходознавство.

Abstract: A. Krymskyi (1871-1942) was an outstanding Ukrainian researcher who made a significant contribution to the study of Oriental studies, ethnography, archeology and linguistics. An important place among his scientific work is the study of the history of Turkey. In the 1924 monograph of the same name, he sought to comprehensively illuminate the historical path of the Turkish people. We consider it important to analyze the content and highlight the features of A. Krymskyi's monograph, its significance for Ukrainian and world historiography, which is the purpose of the article.